

Indholdet af Cropolis

med

en alfabeticiff Forklaring

over

alle i dette trykte Skuespil af Herr Prof. Gan-
der brugte, ikke almindelig bekendte Udtryk
og Benævnelser;

udgivet ved

Niels Christian Dst,

Exam. Juris og Medicus

paa

hvis Forlag dette Skrift er trykt

i København

1803

Udtrykkes Zacharias Wernum.

1803

STATSBIBLIOTEKET
/ AARHUS

Ser Kars Erfaring, overbevise mig om, at dette Skrivs Udgivelse, ikke behøver nogen Undskyldning hos det læsende Publikum; da jeg er overbevist om, at de fleste Tilskuere, Tilhørere, Læsere, af Skuespillet *Erpollis*, (som sælges for 48 Skill. hos de Herrer Arntzen & Hartier) kan have det behov, til forstærket Fornøielse og Nytte ved selve Skuespillets Læsning eller Tilskuelse, til bedre Erkiendelse af sammes lyriske og poetiske Værd, til Opmuntring at sætte sig istand til saadan Erkiendelse, ved dertil at have erholdt oplysende Hielpemidler i nærværende Program, og den dertil søiede alphabetiske Forklaring. Herr Professor *Sander* har arbeidet saa overmaade meget for Theaterbestyrelsen, Kapelmesteren, Dekorateuren, Maskinmeesteren, Sangeren, Skuespilleren, Danseren; fort, for Geniet, Talentet, Smagen og Fliden, at det sandeligen var Skade, om hans Arbeides Værd ikke blev forstaaet, eller ikke rigtig forstaaet, eller ikke paastionnet.

At disse, Læserens ihændehavende Blade, som ere
forfattede og corrigerede paa to Nætter; og een Dags
saa Fritimer, kunde være bedre, og i et andet Oplag
kan erholde Tillæg og Forbedringer, derom maa jeg
ærbødigt undskylde mig hos Digteren Herr Professor
Sander, og mine øvrige respective Læsere, og maan
jeg tilstaa, at Skrivtet neppe var blevet endda saa fulds
tændigt som det er, naar jeg ikke havde skyldigen at
takke derfor, Herr Professor Meyerups venstabelige
Beredvillighed i at bistaa mig med de nødvendige
Bærkers Laan, fra det Kongl. Bibliothek.

Den 27de Jan. 1803.

N. E. Øst.

Indholdet af Cropolis,

et lyrisk Skuespil af Sr. Professor Sander. Musikken af Sr. Kapelmester Buntzen.

Personerne:

Palantus og Diofles, Parthenernes Hærskere. *Palantus og Diofles 2. Dag.*
Stimmas, en Parthenier. — Andre Parthenier. *Stimmas 2. Dag.*
Archytas, Partheniernes øverste Præst. — Andre Præster. — Oxythia og Antiope, Amazonernes Hystinder. — Eucharis, en Amazone. — Andre Amazoner. *Oxythia med Hystinderne 2. Dag. Eucharis 2. Dag.*
Cypriis. — Eros. — Amoretter. — Artemis. — Alaouris, øverste Præstinde. — Diana's Præstinder. — Skylax, Nauarch. *Artemis 2. Dag. Diana's Præstinder 2. Dag. Skylax 2. Dag.*
Krates, Høvding. — Chiron og Kadmus, Søerøvere. — Andre ceciliske Søerøvere. *Krates 2. Dag. Chiron og Kadmus 2. Dag.*

Skuepladsen er paa Den Dia, ikke langt fra Cyprien. Tiden, efter den messeniske Krigs første Aar.

Indholdet af

Første Akt.

En stor og behagelig Plads i Parthenonens nybyggede Stad. Midt paa Pladsen Venus Uranias Billedstøtte: paa begge Sider et Alter med Offer og Tilbehør. I Baggrunden Byens Port.

1) Palantus og andre Parthenier ere samlede og krandsede deres Huse med Blomsterkræder. Archytas og andre Præster, som paa begge Sider omringe Altret. Med Glædes- og Lovsangkings-Chor begyndes Stykket. Archytas, spørger Palantus, som under Sangen, med kjendelig Urolighed er gaaet omkring, uden for Porten, o. s. v. og nu vender tilbage, om Stadens høitidelige Indvielse længer skal opsættes, for at vente paa hans Broders Diokles Ankomst? Palantus beder Folket at tøve endnu en liden Stund, da hans Broder, der veed af Høitideligheden, sikkert ikke forsætliggen bliver borte, og han og hans Mand dog bliltgen bør tage Deel i Folkets første Høitidelighed. De beslutte at ble. Han forklynder dem, at han vilde knude Stadens Parthenopolis, dersom han ikke hanbede, at Urania selv indvielse den ved sin øverste Tolk, den vise Archytas.

Scenen slutes med Choral. 2) Simmias kommer hastig ind, afbryder Sangen, og hyder dem at standse Høitidelighederne, da han melder Diokles Ankomst. Diokles kommer med en klare letbededsnede Parthenier. Paa Palanti Spørgemaal: om

Eropolia.

hvilken Hindring, der har opholdt ham fra den høitidelige Glæde, der venter paa ham? giver han dem Underretning om Aarsagen. Han har opdaget, at Den ikke er ubeboet, han har seet en Nige, rask som een af Dianas Nymppher, ung som Hebe, blufærdig som Uhyldigheden, og yndig som Cytheres Billede. Han har frelst hende fra en snysende Løve, med hvilken hun kæmpede. Han har ikke kunnet medbringe hende, thi hun ilede bort og bad ham: ikke at følge sig, „og naar den værgeløse U skyld byder, hvilken modig Mand tør da være ukydig?“ Ved nærmere Undersøgelse, har han opdaget en liden Stad og en heel Brimmel af Qvinde, men intetsteds saae han og hans Følge Mand. Palantus foreslaaer, at sende dette opdagede Folk et Gesandtskab, og beile til Beboeres Venkskab og deres Døttres Kiærlighed. Et Paakaldelses Chor til Cypris istemmes; langt fra høres en Marsch. Alle Parthenier stime hen imod Porten, Musikken nærmer sig. Orynthia og hendes Amazoner drage iglennem Porten i krigerisk Orden. Alle Parthenier vige tilbage. 3) Orynthia spørger: Hvem af dem, der holdes for disse Røvers Ansører? Palantus tager sin Broder ved Haanden og gaaer hende hilsende imøde, og underrettet hende om, at de ere Folkets Hørsørere. Han forkynder dem, at Den er for evig helliget Gudinden Artemis, under hvis Varetøgt de leve, hun byder dem at drage bort og ikke vanhellige den Jord

de betræde. Valantus tilkiendegiver hende, at de ere Parthenier, Sparta deres Fødeland. For meer end sex Olympiader siden, var Sparta haardt fornærmet af Messene, et Tog af hellige Præstinder var ved Oversald vanæret. Spartas Mænd drog ud til Havn og Seier, og svor en hellig Eed, ej nogenstunde at vende hjem igjen, før Straffens Lynild havde knust Messene. Men Feiden dvælede. Mens Krigen ødelagde Hæren, var Spartas Qvinder, som Enker uden Børn, og Folket syntes at nærme sig sin visse Grav. Da fød Aratus — Folkets Fader — at tilbagefende Pelrens der fremvorne Mænd, som ingen Eed forbandt til evig Krig. Denne flygtige Forenings Sønner kaldtes Parthenier. Omfærd falde Messene. Siden Fredens hedre Dage, fød Sparta dem at drage bort og søge sig et Hiem, da hver af dem nu stod som Splidens Genius, imellem tvende Fædre, med lige Ret. Da maatte de forlade deres elskte Fædreland for evig. Men Dodonas hellig mørke Spaadom har lovet dem et Hiem, der, hvor Artemis for Cypris Overmagt tilhageviger. I fem samfulde Aar have de sejlet fra Kyst til Kyst, først her forkyndte deres Skrytugubindes vise Tolk, Archytas dem et heldigt Barsel. Thi Entheres sneehvide Duer fløj til Dias Lunde, og endnu ventes de forglæves tilbage, derfor have de efter Cypris Bud bygget denne Stad, og haabe de, at Paphos blide Hersterinde snart omslynger den med Eiskovs Blomsterklæder.

Diofles gientager Yrringen om dette deres Haab. Drythia irettesætter dem for, at de tør tale om Elskov i Dianas Helligdom og til hendes Dyrkerinder. Diofles gienmæler en Beskrivelse over Elskovs Almægt. Palapius udbejder Drythias og hendes tro Veninders Bønnskab for sig og for sit Folk, han haaber, at det med Tiden vil modnes til ædel, til belønning Kærlighed. Drythia vredes endmeere over Partheniernes Dristighed, hun byder dem for sidste Gang at drage bort. Palantus erklærer hende med rolig Fasthed: at han viger ikke med sine Mand, før Cypris selv befaler dem, at drage bort. Drythia truer dem med Død og Uldergang og Skiædsel. Hun træder til Alteret og støder sit Spyd i Jorden ved Siden af Alteret, truer Parthenierne med, at Cytheres Alter skal nedstyrtet, og deres Stad forsvinde ved Luens Kraft. 4) Jordenen ruller hen over Staden. Et overordentligt stærkt Slag. Billedskulpturen begynder at bevæge sig, og bliver til Gudinden Cypris selv. Partheniernes ypperste Præst Archytas, byder dem at styrte ned for Gudinden. Alle Parthenier knæle i forskellige Grupper. Cypris træder ned fra det lave Postament. En Konstruaale knuser Spydets. Drythia og alle Amazoner skælve, tabe deres Vaaben og bedække Ansigtet med deres Hænder.

Cypris tilkiendegiver Drythia: at Dianas Brede alt forfølger Amazonerne, da de have forsømt deres

Indholdet af

Plige og ikke holdt et fremmed Folk tilbage fra Den, hun opmuntrer dem til, naar Dianas Brede truer, at de da vil fly til hende, paa hvis Alter luer en idealt Ild for dem. Parthenierne lover hun fremsætes at befrieme, saalange de ærer den værgeløse Mg og hendes Uskyld. Derpaa riktaler hun atter Amazonerne, at de kan forsøge paa at forsone Dianas Brede, men naar Dødens kolde Favnetag omslunger dem, skal Parthenterne bringe Kælle, Liv og Held! En Sky omtaager hele Skuerladsen og Cypris forsvinder. Forstællige Talsfigelses- og Paakaldelseschor af Præster, Parthenter, Amazoner, afvexle. Derpaa opfordrer Orynthia sine Amazoner til i Kamp at forjage Parthenierne fra Dias De. Efter dobbelte Chor a) af Orynthia og Amazonerne, b) Palantus, Diokles og Parthenierne, ile de førstnavnte bort, Palantus, Diokles og nogle Parthenter ledsage dem.

Anden Akt.

En førstelig Sal. 1) Antiope begynder Akten med en elegisk Sang over hendes fraværende Elskling Diokles, der har reddet hende fra den frysende Løve. 2) Orynthia kalder Antiope til Vaaben, for at drage mod Parthenterne i Kamp. Antiope beder om at maatte være ikkandt deres Tal, der skal befrieme

Dianas Lund og Præstinder. Søstrene samtale fortroligen. Orynthia vitrer Klærlighed for Palantus og fortæller Antiope de Begivenheder, der mødte Amazonerne, da de udsagde Parthenierne. Den blødhertigere Antiope spørger: naar Venus Urania er Partheniernes Skyesgudinde, hvilken dødelig Nø da vel kan modstaae sig Overmagt? Men Orynthia har besluttet, at foregaae de surige Amazoner med et stort og ædelt Exempel, hun siger: at have overvundet sin Svaghed, og vil forsone Artemis, og dette kan kun ske ved de Fremmedes Fordrivelse. En Duet, hvort begge Fyrstinder gjentage deres forskiell.æ Følelser, ender Scenen.

3) Eucharis styrter næsten aandeløs ind og knæler for Orynthia, hun forkynder: at medbringe et græsfeltigt Budskab, og at de Alle stole paa Orynthia's urokkelige Mod. Eucharis beretter: at Partheniernes Hær strax efter Amazonernes Udskning havde leiret sig paa Biergene, der adskille Dens nordre Deel fra deres Egn. Hele Leiren var larmende glad, de havde udsendt enkelte Speidere. En af disse har vovet sig ind i Dianas hellige Lund. Drukken af Glæde, Blin og Raadhed, har han angrebet og forfulgt en af Dianas Nympfer. Hun flygtede ind i Dianas Tempel og forsvandt. Hele Lunden er i Oprør. Præstinden forkynder Amazonerne, Dianas Vrede. Denne Tildragelse bestyrker Orynthia i Forsættet, at drage mod Parthenierne i Kamp. Antiope foreslaaer

Indholdet af

først at spørge Oraklet til Raads. Langt fra høres Jordenskrald. Efter en Tørjet, som ender Scenen, ile de alle tre bort. 4) Den hellige Lund, Torden og Lynild. Storm og Uvæk. I Baggrunden sees Dianes Tempel med Gudindens Billede. Aglauris, nypperste Præstinde, andre Præstinder og Amazoner omringe Alteret. Dandse, som henhøre til Artemis Mystrier, udtrykke den almindelige Angest og afveje med Paakaldelses-Chor til Zevs om Bistand i Amazonernes Nød, begynde de Scenen. De mystiske hellige Dandse afbrydes pludselig ved Orythias, Antiopes og de øvrige Amazoners hastige Ankomst. En stor Pause af almindelig Tausched. Alle Præstinder og Amazoner vige tilside, kun Aglauris bliver staaende ved Tempets Trappetrin. 5) Orythia og Antiope forlange ved et Orakelsprog af Gudinde at vide: om hun endnu er forsernet og hvad Offer hun fordrer. Aglauris vinker ad nogle Præstinder. Med sædvanlige Høitideligheder bereder hun et Offer, medens alle Præstinder istemme et Paakaldelses-Chor. Aglauris forkynder med Angestens Begelstring et truende Borsel. Alle staae forbausede. En sørgelig Marsch forkynder Parthenternes Ankomst. 6) Amazonerne Rutte en Krebs om Alteret. Under Sørgemarschen kommer Diokles ind, ordner sine Stridsmand og træder tilligemed den bundne Simmias hen til Orythia. Han melder sig komme som Folkets Sendebud, og som saadant, kræver Fred og Sikkerhed. Orythia

Eropolis.

byder ham at tale, og da at ile tilbage. Diokles giens-
tager for Kyrrinden, Cytheres naaderige Lyøte: at
bestiærme Parthenierne, saa længe de bestiærme Uffol-
digheden. Men nu da een af dem har glemt Gudins
dens Varsel, saa Jender Parthenierne uopfordrede
Forbryderen, for at bøde efter Amazonernes Love;
og beder han, at de ei vil labe et heelt Folk giengielde
for en enkelt Borgers Brøde. Han lader Simmias
løslade og byder ham, at vise sig som en Spartaner, og
frivillig forsone Cytheres og Dianes fælleds Brøde.
Simmias gientager frivillig Bektændelsen om sin
Brøde og forlanger sin Straf. Antiope forlanger,
at Aglauris skal adspørge Artemis i Templets Høls-
lighed, om Gudinden kan bifalde dette Offer. Al-
mindelig Taushed. Aglauris gaaer op af Trinene,
aabner Templets Fløidøre, knæler ned for Dianas
Støtte, istemmer Bønner, som ledsages af en høltis-
delig, og det forhensungne Paakaldelses, Choral.
Gudinden giver intet Svar. Simmias erindrer
sine Brødre om, at Cythere lover at bestiærme dem,
saa længe de overholde Uffylsloven, at han har syn-
det derimod, og derfor er Dødskyldig. Han gaaer
til Dianas Alter, trækker en Dolk og dræber sig.
Antiope, Diokles, Parthenierne love hans Daad.
Et forfærdeligt Lørdenveir begynder igjen. Lynstraa-
lerne tænde Templet. Fra Støyen raaber en Stem-
me: Flye! Flye! Aglauris styrter ned af Trins-
nens med slagrende Lokker. Det brændende Tempel

Indholdet af

falder. Mørke Skyer fordunkle den hellige Luud. Pludselig træder Diana frem. Alle Amazonerne styrte ned og skælve. 7) Artemis fremkommer og bebødter Amazonerne, at vanhelligt Blod besudler hendes Alter, at de saa let bevogte hendes De, hendes Helligdom, hun truer med at unddrage dem sin Beskiærmelse for evlg, hold de et med egen Kraft kan overvinde deres Gtender. Under forstærket Tordenlag forsvinder Artemis i en Sky. Alle Amazoner reises sig i heftig Bevægelse. Som rasende styrter Aglauris med Offerkniven i Haanden mod Diokles for at dræbe ham og opfordrer Amazonerne til Kamp. Antiope iler hen til Diokles, afværger Stødet med sit Skjold og holder Aglauris tilbage. Orphea befaler Koltghed. Hun minder Forsamlingen om, at hun lovede Parthenierne Sikkerhed, hun byder dem, at drage tilbage og i Kamp at møde hendes Hær. Diokles udbejder en Grav til Simmias Lig. Begjæringen aflaaes, ikkun at medtage Lige, tilstaaes Parthenterne. De bære det bort. Amazonerne glentage deres Fordring, at Parthenterne skal skynde dem bort. Disse sige, at de ikkun møde til Forsvar. Under den forrige Sørgemarsch gaae de bort. Med Choral af a) Aglauris og Præstinderne, b) Orphea og Amazonerne, slutes Akten.

Cropolis.

Tredie Akt.

1) Paa den ene Side høre Fiende, paa den anden Side Havet; ved Strandkanten sees de Cicliske Søeroverses Flaade. Krigerisk Musik. Palantus, Diokles, en Hær af Parthenier drager over Stuespladsen. Efter et almindeligt Chor, hvormed Akten begynder, ordner Palantus og Diokles deres Stærker, de istemme alle et Paakaldelses-chor til Urania. Derefter springer Palantus paa et Klippestykke, og tiltaler Hæren: Tilgangen til dens Sletter ere besatte. Spedere have opdaget, at Amazonerne drage hid. Skulde disse elskværdige Fiender tænke paa Flugten til Søes, saa bør de, paa Grund af Uranias Lovte, og Haab om hendes Bistand, forhindre det. Palantus formaner Folket, intet voldsomt Angreb at gjøre, ikke at drage Sværdet, ikkun at bruge Arm og Skjold. Nu skal de fordele dem paa Høiene, og saasnart Noget skimter Bevægelse, da bebuder Flammen det fra Fjeld til Fjeld. Ved Stranden forsamlende de dem igien. Han springer ned, opfordrer dem til Hæder og Lykke, og giver Navnene: Dryethia og Antlope til Løsen. Under krigerisk Sang, klavre alle Parthenerne op af Høiene. Sungen taar sig, og Musikken forbereder en vilde Sang 2) af Krates, Chiron, Radmus, og andre Søerovere som lande, og stige ud. Af Hovdingen Krates Svar paa Chirons Spørgsmaal, erfares, at

Indholdet af

det ere Søerøverne, der have sat den Løve i Land, mod hvis snysende Brede Diokles har reddet Antiope, og at de have gjort det for at iudjage Amazonerne Ekraf. Disſes Præſtinder have erklæret det ſom et ondt Forvarſel, og nu, da Søerøvernes Nauarch har erfaret, det Indtryk denne deres Krigsliſt har gjort, at Amazonerne have paadraget ſig Dianes Brede, at Guds inden har forladt dem, og at de ſaaledes ere uden Beſkiermelle, ſaa er han dragen med deres Hær til Staden, og ſendt dem hid ved Stranden, for at vaage over, at ingen af Amazonerne kan undſlippe. De andre Søerøvere have imidlertid været ſyſſellatte med Galeien, og have ſadt ned paa Pladsen et ſtort Kar med Viin, og et andet Kar med Solbørgeres. De leire ſig rundt om Viinkarret. Enhver tager ſig et Dager, og øſer ſig Viin. Kadmus foreſlaaer, om ikke Chiron, ſom altid laſter deres Skotter, til Straf ſkal paalægges at ſynge en Drikkeviſe; men Chiron beder dem kun at være rolig, da han frivillig vil ſynge. (Paa Fioldene ſeer man Flamme antændes fra Høi til Høi, medens Chiron ſynger). Krates takker Chiron for hans Sang, Kadmus begynder derpaa en Elſkovs Sang, og beder Enhver der er af ſamme Mening, at ſtemme i; hvilket ſees af alle, undtagen Chiron. Derefter høres lange fra en yderſt vildkrigeriſt Muſik nærme ſig. Alle Søerøvere ſpringe op. Kadmus iler bort, for at ſee hvem der komme. Noget bære de tvende Kar til

Eropolis.

Galleien. Søeroverne ordnes. Kadmus bringer Budskab, at Amazonerne flygte og Kampen nærmer sig. 3) Skylax og de øvrige Søerovere forfølge de flygtende Amazoner. Drythia og Antiope afvæbnes. Under denne Scene slukkes paa Fjeldene den ene Ild efter den anden. 4) Palantus, Diokles, og alle Parthenier med grønne Krands om Hovedet, marschere ned under en svartanskt Marsch. Palantus og Diokles raabe: Eleen! Eleen! For Drythia! For Antiope. Alle Parthenier: Drythia og Antiope! de begynde Angrebet med kold Kølighed, Skylax skriger: Væe os! det er Parthenier! Søeroverne vige. Drythia og Antiope bevæbnes. De fangne Amazoner befries igien. Slaget bortskærner sig bag ved Klipperne. Nogle flygtende Søerovere rende til Galleien, og seile bort. Endskiondt Døkket falder, saa bliver Musiken dog ved at male det bortskærnede Slag, indtil den omsider taber sig i en Forberedelse til den følgende Høitidelighed.

Fjerde Akt.

1) Den store Plads i Partheniernes ny Stad. Et Tog af Præster og Parthenier komme under en blid og høitidelig Musik ind igiennem Porten. De trække en lav Vogn, hvorpaa Umanias Vildestotte staar. Præsterne sætte den paa det samme Sted, hvor den forrige Stotte stod, reise paa hver Side et

Indholdet af

Alter og begynde deres hellige Høitideligheder med en Choral. Alle Præster knæle ved det ene Alter. Alle Parthenier ved det andet. Archytas vinker. Alle reise sig. En Præst træder frem og anklager Folket for Gudindens Uson. Een af dem har overtraadt Gudindens Bud og paa hele Folket hviler hans Vrede. Archytas vinker. En anden Præst træder frem og erklærer: at vel er hans Klage grundet, men Forsbryderen har frivillig ofret sig for Folket, derved afsonet sin Vrede, og retfærdiggjort dem Alle. Pause. En Parthenier træder frem og beder Archytas at ladspørge selve Uranta; thi endnu nedbøies de af Uvisshed og Frygt. Archytas befaler nogle at hente Simmias Urne. Præsterne gaae ind i et Huus. Forsamlingen istemmer en Sørgefæng over den døde Simmias, midleertid ere Præsterne komne tilbage med en Urne, hvorpaa man læser hans Navn. Archytas sætter Urnen paa et lavt Alter ligesom Cytheres Billedstøtte, svinger Røgelseskarret, og byder Tausched ved et Vink. Alle Parthenier og Præster, Archytas undtagen, knæle ned. Et bønfuldende Chor til Gudinden istemmes. Ypperstepræsten svinger Røgelseskarret tre Gange om Urnen, sætter det ned og tager Virak fra Alteret; han aabner Urnen for at frøse Virak iblandt den Dødes Aske. En hemmelig Jld bryder Iud og tænder Offeret. Archytas styrter ned og raaber henrykt: en Jld fra Himmelen! Tilgivelses Henrykkelse! Et Jubelchor istemmes. Archytas reiser.

Eropolis.

sig og deklamerer i høieste Begeistring, Forkyndelsen af Dodonas Spaadoms Opsyldelse: at Diana er draget bort. En mørk Sky svæver langsomt hen over Skuepladsen. Det tordner og lyner. En kvindegelig Stemme raaber: „For evig flyer Diana!“

2) En glad Triumphmarsch høres. Palantus, Diokles, Drythia, Antiope, Parthenier, Amazoner, komme ind igiennem Porten. De allerede Forsaumlede, stikle de Kommende imøde med glad Nysgierlighed. Palantus træder frem og vinker. De slutte en Kreds om ham; alle Parthenier paa den ene, alle Amazoner paa den anden Side. Palantus forklynder: at Cothere har bøn hørt dem; ikke til Strid, til Fred og Held drog de ud, Dianas Brede havde afvæbnet deres hulde Fiender, Havets Røvere kom og overfaldt de Bærgeløse, og førte dem til Skændsel og til Trældom, da kom Parthenierne og frelst de hvide Døtre. Drythia og Antiope aflægge deres Taksigelse. Almindeligt Fredschoral istemmes, Solen formsøkes, og det bliver pludselig suldkommen Nat. Alle staae forbausede. 3) En himmelsk Musik nærmer sig. Gros paa en Vogn, der trækkes af Amorretter, kommer ind. Saa snart han er under Porten, bliver det lys Dag igjen. Midt paa Skuepladsen holder han stille. Paa begge Sider knæle alle Parthenier og Amazoner. Han forklynder, at hvor Elskov og Ufskyld (Parth. og Amaz.) forenes, der throner han; at Urania har overgivet til ham at bestaa

Indholdet af Propolis.

me dem; til ham skal de indvile deres ny Stad. Han vinker, og over Portens Indgang læses med Flammeskript: Propolis. Han vinker atter, og en Skare Amoretter omgive hans Bogn. Disse befaler han, at forene dem, hvis Hjerter staae for hinanden. Amoretterne føre en Amazone til enhver Parthener. Drychia til Palantus, Antiope til Diokles o. s. v. Alle omfavne hinanden med Henrykkelse. Eros løser sin Velsignelse over de Forenede. Derefter vinker han atter og hans Bogn forsvinder, en høj Throne stiger frem af Jorden, hvorpaa han sidder det øvrige af Stykket igiennem, og med Velbehag bivaaner Stadens Indvielse. Almindelige og Enkeltstemmige Jubelsange afvekle, hvorved Archytas og de øvrige Præster lyse Velsignelse over de unge Par, der i mangfoldige Grupper tilbede Eros. Midlertid har Archytas ladet bortskaffe begge Altene med Tilbehør. Han træder hen til de to fyrstelige Par og spørger: om det glade Folk skal begynde de hellige Dands, i Anledning af Stadens høitidelige Indvielse ved Eros selv. Palantus giver sin Opmuntring til, ved Sang og Dands, at lade deres Glæde gjenlyde til Himmelen. Under Jubelsangene sætte Præsterne paa hver Side tvende Throner, hvor Palantus og Drychia, Diokles og Antiope sidde. Stykket sluttet med Chor, mangfoldige Høitideligheder, Illuminationer og Dands, hvis Opfindelse og Indretning, Digteren har overladt til Theaterbestyrelsen og Balletmesteren.

Kort alphabetisk Forklaring

over

adskillige i Skuespillet Cropolis forekommende ikke almindelig bekjendte Udtryk og Benævnelser.

Adrastea, (Nemesis, Rhamnusia) kaldtes Havnens, eller Straf-Retfærdigheds Gudinden. Plutarch siger at Adrastea, er alle Forbrydelsers øverste Hævnerke.

Atal! Skyndings-Maab af Søerøverne i Skuespillet.

Amazonerne, vare et krigerisk Folkelag af Kvinder, der opdrog alle Bieborn til Krig, men lemlæstede eller dræbte alle Drengene.

Amor, (Cupido, Cyprisor, paa Græsk Eros og Himeros) Kjærligheds Gud, et Elkovsbarn af Venus og Krigsguden Mars.

Amoretter, det samme som Amoriner, en Skare af smaa Kjærligheds-Guder.

Anadyomene = den Opstigende, et af Venus's Binavne; fordi Apelles havde malet hende nogen, stigende op af Havet.

Aphrodite, er den græske Benævnelse paa Gudinden Venus.

Aratus, af Sicyon, en Sen af Clinæ, som Sicyonerne selv overdrog Herredømmet over deres Stad; endskjondt kun 7 Aar blev han ogsaa efterføgt af Abantida der havde dræbt hans Fader. Men i Larven tog han hemmeligen sin Tilflugt til Abantidas Søster Goso, der var saa ædelmodig at skjule, og siden hemmeligen skikte ham til Argos, hvor han blev opdragen, indtil han i sit 30te Aar gjenbemægtigede sig Staden Sicyon. Men da han lod alle dem komme tilbage, som havde hjulpen ham at fordrive Tyrannerne, og disse fordrede deres Godser igjen, hvilke de nye Besiddere ikke ville give Slip paa, hvorover Staden kom i første Rænk, begav han sig til Ptolomæus i Egypten, fik 150 Talentter af ham, hvormed han stillede dem tilfreds, som vare komne til Kort. Derpaa blev han Achæerernes Hærfører, og efter at have gjort store Erbringinger og tilkæmpet sig mange Seire, lod Kong Philip af Macedonien ham bibringe Forgift, hvoraf han døde efter at have været 17 Gange Hærfører eller Prætor. Han blev begravet med stor Pragt i Sicyon, og blev siden aarligen saavel hans Fødselsdag, som Stadens Frihedsdag ved hans Hjelp, høitidelig ihukommet.

Apollo, (Phobus, Delius, Couthius, Pythius, Patareus, Eumitheus; Pæon, Pæan, Titan) en Sen af Jupiter og Latona, Dianas Tvillingbroder, Gud for Læge, Digte- og Spaadoms-Kunsten. Han iadt sig selv i Spidsen for de ni Muser, og boede med dem paa Bjergene Parnassus, Helicon, Pierus, item Hippocrene

og Permessus, hvor den vingede Hest Pegasus foeres. Jupiter dræbte Ækylap, Apollods Son, med en Tordenspile, fordi han havde opvakt Hippolytus fra Døden, Apollo dræbte Cycloperne fordi de forvinede Jupiter med Kilet, hvorfor han blev forjaget af Himmelen. Han søgte da Tilflugt hos Kong Admetus i Thessalien, hvis Dvæg han vogtede, heraf sees hvorfor han kaldes Gud for Hyrderne.

Artemis, er den græske Benævnelse paa Gudinden Diana.

Bakkus, (Bhus), Liber, Evan, Evius, Lenæus, Bassareus, Dionysus, Bromius, Ehoneus, Iacchus, Eleleus, Bimater, Dithyrambus) Vinadlens og Vinholdens Gud, som daglig drak sig fuld, og blev behageligere jo mere han drak, er en Son af Jupiter og Semele.

Cypern, hertil forte Volgerne sagteligent Kierlighedsgudinden, da hun opsteg af Havets Skum. Paa denne yndige Ø, vare hele Steder, Lunde, Templer, Altene indviede til hende. Hendes Yndlings Opholdssted var Paphos, hvor man i hendes Tempel, alle steds fra bragte Foræringer og gjorde Lovter. Formedelt den Erhødhed hvormed alle Folkelag holdede Skjonhedsgudinden, kaldtes hun Dronningen af Paphos. Af Amat hunt og Idalia i Cypern, havde hun de digteriske Vinavne Idalia og Amathusia.

Cypria, Cypria, Cythere, Vinavne der gives Gudinden Venus.

Dia, Dia's He, er den gamle Benævnelse paa Den Naras (Narus, Naros), som ligger i det ægæiske Hav.

Dia's Beherskerinde, er Gudinden Artemis, eller som hun ogsaa kaldes Diana.

Diana, (paa Græsk Artemis; Luna, Græsk Selene; ligeledes Cynthia, Delia, Phoebe, Trivia, Ditynna) en Datter af Jupiter og Latona, Løvlingsofter til Apollo. Maanens og Jagtens Gudinde. Paa hendes Blufærdighed og Kydskhed, have blandt andre Exemppler: Jægeren Aktæon listede sig til at betragte hende engang hun badede sig med sine Nympher, men han blev af hende forvandlet til en Hjort, og opædt af sine egne Hunde. Næsten i alle Byer i Grækenland havde hun, om ikke Temples, saa dog Stotter ved hvilke man tilbød hende. I Colen, i lille Asien, ofrede Pigerne, naar de vilde gifte sig, hende en Kue, og naar de bleve frugtsommelige, indviiede de hende det Beste, de som Nige havde baaret. I Templet paa Den Laurika, nu Krim, bragtes alle strandede Fremmede hende til Offer. Men det hende i Ephesus i Jonien, indviiede Tempel, var det kostbarste og skioneste. Det er et af de syv Underværker i Verden, bygget paa et sumpigt Sted, troede man det fik for Undergang. I 220 Aar byggede man derpaa; og alle Asiens Provinzer maatte i 200 Aar, bidrage til Befolkningerne. Det var 425 Fod langt og 220 Fod bredt. Herestratus opbrændte dette Tempel, for at blive navnkundig.

Diana's Bader, sees af foranstaaende, at være Jupiter.

Dionæa, Dione, et af Venns's Vinabne.

Dione, heid ogsaa en af Jupiters Elskede, Ætherens Datter, Moder til Venus.

Dodona, en Stad i Epirus i det europæiske Tyrki, bekjendt af et gammelt Orakel.

Ecco, Ætherens og Jordens Datter, Juno domte hende til ikkun at gjentage deres sidste Ord, som spurgte hende om noget, fordi hun havde talt uhøfligen til Gudinden. Hun var en Nymphe, der forelskede sig i den skønne Narcissus, som ikke vilte hende Gjenkierlighed, tilsidst blev hun forvandlet til en Klippe, og han til Blomsten Narcisse.

Eleus! et opmuntrende Krigsraab hos Grækerne, bruges i Skuespillet af Parthenierne.

Eleus, et Vinavn til Bacchus.

Elysium, (deraf elysæisk Blæde,) fremviste de vundne Marker, Skove, Dale, Høje og Kloder. Her herskede en evig Vaar. Her kunne de Retfærdige efter eget Behag og deres Svane forlyste sig, og var alt her idel Skjæger, som i Oververdenen var legemligt. Man holdt her Hest og Vogn; anstillede Kampelege, moerede sig med Jaat eller vilde Dyr, man spiste, drak, dandsede, sang og spillede. I disse Egne var Pluto's Pallads. Her skød Forglemmelsens Blod Lethe, af hvilken, Sjælene drak Forglemmelse af deres paa Jorden udfandne Uheld, ogsaa drak de, for at glemme Underverdenens Hemmeligheder, naar de efter nogle Aarhundreder maatte vende tilbage i nye Legemer.

Eropolis : Indvielsen til **Eros**.

Eros, den græske Benævnelse paa Guden **Amor**.

Eumenider, **Turietne**, **Plageaanderne**, vare tre, **Alecto**, **Megaira**, **Sisiphone**. De gamle havde endnu den fjerde **Pyssa**. Deres Forretning var at bidde dem, som vare domte til Helvede, ogsaa indfandt de sig paa Jorden efter **Jupiters** Befaling, for at straffe de onde Mennesker med Sygdom, Krig, Pest og andre Plager.

Eurota, en Flod ved hvilken det berømte **Sparta** laa, i Staten **Laconia**.

Fauner, **Skovguder**, som ledsage **Bakkus**. Digterne bruge dem i Almindelighed i en uædlere Betydning end **Mythologien** beskriver dem.

Gynæceer, vare en Slags **Setailler**, eller **Jomfrubure**.

Hebe, en Datter af **Juno**, var **Gudinde** for **Ungdommen**, og **Gudernes** **Mundskjank**.

Hekate, forveyles ofte med **Diana**, hun forstræfede Menneskene med **Spøgelse**.

Hekatomber, kaldtes saavel hos **Grækerne** som **Romerne** et særdeles Offer paa 100 **Altare**; med **Visshed** vides ikke, om **Offeringerne** bestode i 25 eller 100 **Stkr**. **Dværg**, **snart** **Jaar**, **snart** **Sviin**, eller **og** **Løver**, **Orne**, o. s. v. Andre mene at der ofredes 100 **nummi argenti** paa hvilke **Præget** var en **Dre**.

*Italia, et af Venus's Binavn, heraf italiſk It,
italiſk Ios.*

Io, Jupiters Elſkede, blev af ham forandret til en ſvion kvind Koe, for at være ukjendt af Juno, men hun udbad ſig Koen til Jæring, og lod den bevogte af den hundredøjede Argus indtil den blev befriet ved Mercurius, og af Jupiter gengivet ſin forrige Skikkelse.

Jovis, er Jupiters ældre Navn.

Jovis Datter, derved menes Gudinden Diana.

Jupiter, (Zevs, Saturnus, Ammon, Diespiter, Jovis, Zeus Egiochos, Kronides, Kronion,) Himmelens Gud, Menneſkens og Gudernes Konge, efter at have overvundet og aſſat ſin Fader; derpaa agtede han ſin Søſter Juno, og deelte Regjeringen med ſine Brødre, dog forbeholdt han ſig ſelv Himmelen. Herredømmet over Havet overdrog han til Neptun, og over de ringere Regioner til Plutus, ſom tilligemed Juno, Pallas, og den øvrige Guderſkare enſkede at aſtaffe hans Nag, men han ſeirede over dem alle og tvang dem til at ſøge Tilflugt i Egypten. Giganterne, Søner af Titan, ſtablede Bjerge paa Bjerge for at bellige og beſtorme Himmelen og drive Jupiter bort, men denne Lynildens og Tordenens Herre dræbte dem med Tordenſtiler, og knuste dem under de oſtablede Bjerge. Efter denne ſtore Sejer, hengav han ſig til Borlyſtelse, og havde et ſtort Antal af Friller, for at narre dem, omkøbte han ſig i allehaande Skikkelſer. Egypterne kaldte ham Jupiter Ammon, men hans fornemſte Binavn var Olympius efter hans egentlige Hof-Residens.

Kronions Datter, er Gudinden Diana.

Latonas Datter, ligeledes.

Lesbos Gletter, Lesbos er en Øe ved Lille Asien.

Lysurg, var Lacedamonierenes berømte Lovgiver. For at undgaae hans strænge Love, flggede nogle fra Lacedamon til Italien, og byggede i den Anledning et Tempel, helliget Frihedsgudinden Teronia.

Messene, Messenierne og Lacedamonierne besad i Fællesskab et Diana-Tempel, der stod paa Grændsen mellem begge Riger. Der skulde Messenierne, som man gav dem Skyld for, have gjort et Forsøg mod nogle spartanske Jomfruers Kydskhed, og have ombragt Telesklus, en af de spartanske Konger, som tog Jomfruerne i Forsvar. Messenierne nægtede dette og paaahod derimod at de foregionne Jomfruer havde været unge Mænd med Dolke under Klæderne, hemsabte der af Telesklus for at overfalde Messenierne. Derefter skurgte de det delphiske Orakel til Raads. Orakelet forlangte til Offer en Jomfrue af Aephtus's Slægt. De kæmpede modigen for deres Frihed, men saae sig omsider nødte til at tage deres Tilflugt til Anaxilas en italiensk Prinds.

Momus, Gud for Daddelsngte og Spot, de øvrige Gunders Hofnar.

Mysterier, kaldtes Gudstjenesten, som holdtes med stor Høitidelighed, og Lausbed om hvad der foregik.

Mattens Dronning, Himlens Dje, herved forstaaer Digteren Euthia eller Diana.

Nauarch, øverste Anfører for Flaaden, hvad man nu forstaaer under Benævnelser: Admiral.

Neptun, Havets Gud, Flodernes og Strømmenes Fader.

Neptuni Søn, saaledes kaldes enhver, der plojer Søen.

Nympherne, havde forskellige Navne efter deres forskellige Eysler, eller Stederne hvor de opholdt sig. De vare skionne, bekrandsede, havde rosenrode Arme og smukke Bødder. Skiondt dødelige, levede de dog i mange Aarhundreder. Hvo der mødte dem fik Trækninger, som vttrede sig ved Lemmernes, især Hovedets Kysfelse, og endtes med Lyst til at sponse og spaae.

Drakel, kaldtes de Stæder, hvor Fremtidens Tildragelser tolkedes af en eller anden Guddom. Svaret blev derfor kaldet et Drakelsprog.

Olympiade, er en Række af fire Aar. Bjerget Olymp mellem Thessalien og Macedonien, var Gudernes og Heltenes egentlige Opholdssted, derefter kaldtes Olympiske Lege, de Legemsøvelser, som bleve stiftede i Grækenland Jupiter til Ære, og holdtes hver gang fire Aar vare til Erde.

Pandæmons, (see Venus).

Paphos, see ovenfor under Artikelen Cypern.

Parthenier, ovenfor under Artikelen Messiene er fortalt Hovedårsagen til Pacedamoniernes og Messeniernes Krig. Her anføres i Kortsættelse deraf, følgende mærkbærdige Forhold af Pacedamonierne under denne

Krig. Da de havde blottet Staden for alle mandbare Indvaanere, og ved Fed høitideligen forpligted sig til ikke at komme igjen, forend deres krigerske Hensigter vare opnaaede, saa foreskillede deres Koner dem midlertid, at af deres lange Fraværelse var der ikke at vente nogen Efterlæggt. For at afværge dette Onde, sendte de 50 af de meest lovende unge Mand fra Leiren til Sparta; og tillode dem, uden Forskiel og efter Behag at frugtbare alle unge Piger. Deres Utkom blev siden kaldet Parthenier eller Jomfrusønner; men efter Spartanernes Tilbauekomst bleve de saa foragteligen behandlede, at de nogle Aar efter forenede sig med Heloterne til en Sammensværgelse, men bleve snart undertvungne. De bleve landsforviiste, og begave sig under Ansørsel af Phalantus til Tarent i Italien.

Philomela, blev af Tereus, en Sen af Mars, voldtaget og berøvet Tungen for at hun ikke skulde opdage hans Forbrudelse. Siden blev hun af Guderne forvandlet til en Nattergal.

Phobus Apollo, see Artikelen Apollo.

Phobi Søster, er Gudinden Diana.

Phobe, et af Diana's Binavne.

Satraper, vare hos Perserne Stadtholdere eller Gouverneurer, som havde Overbefaling i Civil- og Militair-Sager.

Skolier, Bordsang, Drickesang.

Sparta eller Lacædæmon, en af de peloponesiske, Stater, beliggende ved Floden Eurotas, Amynæ, Helos, Oythium,

En **Talent** var en vis Mængt eller Summa Henge
hvis Værdi var forskiellig, efter de forskiellige Tidstæl-
dere og Stater hvori Talenter brugtes.

Tarich, kaldtes en Formand i Drifkegilderne,
søm bestemte naar og hvormeget der skulle drikkes.

Tempe, kaldtes en Dal mellem Bjergene Ossa
og Olympus. Den blev anseet for at være det yndigste
Sted i Verden, hvor Guderne og Gudinderne moerede sig.

Timon, en Athenienser og Fiende af det hele Men-
neskejoui. Han plejede især at smigre Alcibiades da denne
endnu var en Dreng, og svarede naar han blev spurgt
om Aarsagen, at han gjorde det fordi han vidste, at
Alcibiades i Tiden vilde tilføje Athenienserne stor Skade.

Urania, er en af de ni Muser, ved hende fore-
viges alle Mennekers Gjerninger og Kundskaber.

Venus Urania, et Binavn til den himmelske
Venus.

Venus, er Gudinde for Skjønbed og Kjærlighed.
Hun er født af Havets Skum efter norges Fortælling,
(andre sige at hun var en Datter af Jupiter og Dione).
Strax efter hun var født, blev hun af Vestenvinden fort
paa en Muskel til Næb Cypern. Hvor Ketsfærd- og
Aarskids-Gudinderne (Hore) stiftedes til at opdrage
hende, og endelig da hun var voksen, blev hun med stor
Pragt forestillet Guderne, og for sin Skjønbeds Skyld

optaget blandt deres Tal. Guderne sandt Venus (som
Kjøn og de alle ville ægte hende; men Jupiter bestemte
hende for Vulkanus, til Besætning for den Sjæfeste han
havde vundet ham i Kampkrigen. Med dette Valg var
Venus ikke fornøjet: at have den grimme og melet
vankabte af Guderne til Mand, var naturligvis for
hørdt et Saar for det delikate Fruentimmer. Derfor
har hun og Godhed for Guden Mars, for Prinds An-
chises i Troja, for Bakkus, og for Adonis.

Zeus, Zeus Kronion, Jupiters græske Navn.

Zone, paa Dansk Jordbelte, kommer af Zona et
Belte, som Oldtidens Kvinder brugte. Jorden er deelt
i fem Zoner.
